

Ганна Овсепівна САРКІСЯН

кандидат технічних наук, доцент, декан факультету технології вина та туристичного бізнесу, Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0001-7362-3637

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ НА РЕГІОНАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНИХ РИНКАХ

Саркісян, Г. О. Напрями впровадження інноваційних заходів на регіональних туристичних ринках [Текст] / Ганна Овсепівна Саркісян // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 2. – С. 343–351. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Сучасний туризм по праву вважається одним із пріоритетних векторів регіонального розвитку, який набуває світової популярності та забезпечує левову частку надходжень до різних рівнів бюджетів регіону та країни. Недооцінювання ролі туризму та необхідності запровадження інноваційних стратегій його зростання зрештою спричинить втрату невикористаних можливостей та зниження рейтингу країни на світових ринках.

Метою статті є визначення та впровадження інноваційних заходів на регіональних туристичних ринках, значущих для регіональної інноваційної політики та функціонування сфери туризму на інноваційних засадах; види та інструменти інновацій, які слід застосовувати на підприємствах туристичної індустрії.

Результати. В статті здійснено огляд літературних джерел, які висвітлюють проблему впровадження інноваційних заходів на регіональних туристичних ринках. З'ясовано роль та значення інноваційної діяльності в сучасному туризмі. Охарактеризовано місце туризму серед ринків регіонального розвитку. Висвітлено цілі регіональної інноваційної політики в контексті регіонального туризму. Запропоновано розширення тлумачень до поняття «соціальний туризм». Деталізовано компоненти інноваційного потенціалу регіональних туристичних ринків як симбіоз трудових, інформаційних, матеріально-технологічних, фінансово-кредитних, збутових та виробничих чинників. Деталізовано їх функціональне призначення на регіональних туристичних ринках. Окреслено напрями інноваційної діяльності, які сприятимуть ефективнішому функціонуванню регіональних туристичних ринків та забезпечуватимуть постійно зростаючий попит. Запропоновано алгоритм інноваційного потенціалу регіональних туристичних ринків; окреслено шляхи підвищення конкурентоспроможності регіональних туристичних ринків на інноваційних засадах.

Висновки. Інноваційність заходів для регіонального розвитку обумовлює узагальнені для різних сфер енерго- та ресурсозберігаючі технології як вагомий елемент конкурентоспроможності регіону. Активізація інформаційних, управлінських, комунікаційних, технологічних рішень сприятимуть зрештою підвищенню інвестиційних можливостей регіону.

Ключові слова: інноваційна діяльність, регіональні туристичні ринки, туристична послуга, збутова діяльність, інноваційний потенціал, інфраструктура туризму.

DIRECTIONS OF IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE MEASURES IN REGIONAL TOURIST MARKETS

Abstract

Introduction. Modern tourism is rightly considered as one of the priority vectors of regional development, which is gaining worldwide popularity and provides the lion's share of revenues to various levels of budgets in the region and the country. Underestimating the role of tourism and the need to implement innovative strategies for its growth will eventually lead to the loss of untapped opportunities and lowering the country's rating in world markets.

The **purpose** of the article is to identify and implement innovative measures in regional tourism markets, important for regional innovation policy and the functioning of tourism on an innovative basis; types and tools of innovations that should be used in the tourism industry.

Results. The article reviews the literature that highlights the problem of introducing innovative measures in regional tourism markets. The role and significance of innovation in modern tourism are clarified. The place of tourism among the markets of regional development is characterized. The goals of regional innovation policy in the context of regional tourism are highlighted. It is proposed to expand the interpretation of the concept of "social tourism". The components of the innovation potential of regional tourist markets as a symbiosis of labor, information, material and technological, financial and credit, sales and production factors are detailed. Their functional purpose in regional tourist markets is detailed. The directions of innovative activity which will promote more effective functioning of regional tourist markets and will provide constantly growing demand are outlined. The algorithm of innovative potential of regional tourist markets is offered; ways to increase the competitiveness of regional tourism markets on an innovative basis are outlined.

Conclusions. The innovativeness of measures for regional development determines the energy and resource-saving technologies are generalized for different spheres as an important element of the region's competitiveness. Intensification of information, management, communication, technological solutions will eventually increase the investment opportunities of the region.

Key words: innovative activity, regional tourist markets, tourist service, sales activity, innovative potential, tourism infrastructure.

JEL classification: L83

Вступ

Інновації є каталізатором динамічності руху регіональних господарських систем, які спроможні залучити в соціально-економічний розвиток регіону не лише велику кількість обмежених за своєю природою рекреаційних ресурсів, але різнобічно застосовувати економічний, трудовий, екологічний, географічний і соціальний потенціал конкретної територіальної локації [15].

Сучасний туризм по праву вважається одним із пріоритетних векторів регіонального розвитку, який отримує світову популярність та забезпечує лівову частку надходжень до різних рівнів бюджетів регіону та країни. Недооцінювання ролі туризму та необхідності впровадження інноваційних стратегій його зростання зрештою спричинить втрату невикористаних можливостей та зниження рейтингу країни на світових ринках. Враховуючі демократичні цінності нашої країни, її участь та відкритість до міжнародних інтеграційних процесів та переміщення виробничих ресурсів, міжнародний туризм стає запорукою підсилення та гармонізації взаєморозуміння та взаємодопомоги України зі світовим співтовариством. Послідовність інноваційної

спрямованості змінила уявлення про туристичну сферу з елемента соціально-культурного обслуговування до важливого процесу зростання соціально-економічного розвитку регіону [7].

Мета та завдання статті

Метою статті є визначення та впровадження інноваційних заходів на регіональних туристичних ринках. Об'єктом дослідження є туристичні суб'єкти регіону та їх діяльність. Предметом – інноваційні заходи з модернізації процесів функціонування на регіональних туристичних ринках.

Зазначена мета передбачає послідовне вирішення низки завдань теоретичного та прикладного характеру:

- значущість регіональної інноваційної політики для функціонування сфери туризму на інноваційних засадах;
- види та інструменти інновацій, які слід застосовувати на підприємствах туристичної індустрії;
- запропонувати алгоритм інноваційного потенціалу регіональних туристичних ринків;
- окреслити шляхи підвищення конкурентоспроможності регіональних туристичних ринків на інноваційних засадах.

Для досягнення бажаних результатів, а також поставленої мети, в статті використано не лише загальнонаукові методи дослідження, а й спеціальні: аналізу та синтезу; регіональний; економічного аналізу; статистичний; історичний.

Місце та роль інновацій та їх привабливість для туристичних ринків регіону розглядали та досліджували у своїх працях: Г. Нагорняк, Н. Мазій, О. Панухник, О. Павлова, К. Павлов, О. Мешенко, А. Горецький, Я. Москв'як.

Аналізуючи проведенні дослідження, з'ясовано, що ефективна інноваційна політика впливає на розвиток туристичних ринків регіону, підвищуючи їх соціальну та економічну привабливість.

Однак, питання впровадження інноваційної діяльності на туристичних підприємствах регіону розглянуто поверхнево. Не визначено належним чином результативність та перспективність регіональної інноваційної політики, не приділено необхідної уваги інноваційній спрямованості, виходячи зі світового досвіду саме на конкуруючих туристичних підприємствах. Не конкретизовано, які види та інноваційні інструменти слід застосовувати на регіональному туристичному ринку. Тому актуальність обраного напрямку зумовлена необхідністю докладного дослідження зазначених вище проблем.

Виклад основного матеріалу

За способом організації інновації слід розглядати як неодмінний чинник забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Водночас, підприємствам туристичної галузі слід шукати баланс між інноваційною діяльністю та кінцевою ціною туристичних послуг, що пропонується споживачам.

У процесі трансформації ринкового середовища України туризм є однією з небагатьох бізнесових сфер, що поживає інтерес підприємницького сектору. Це обумовлено низкою обставин:

- туристична діяльність є власне посередницькою одиницею, яка на конкурентних засадах не потребує значних інвестиційних ресурсів;
- існує консолідація зусиль між підприємствами туристичного сектору незалежно від їх розміру;
- соціалізація туризму, яка проявляється у постійному попиті туристів у якісному туристично-рекреаційному відпочинку;

- інтеграція регіонів у міжнародні туристичні центри.

Забезпечення повноцінної системи відтворення туристичних послуг регіону знаходиться в площині управлінських дій: планування, регулювання, координація та контроль над його розвитком. Це впливає на необхідність запровадження цілеспрямованої регіональної політики регіону. Регіональна політика розвитку туристичних ринків має на меті формувати засади самостійності та стимулювання саморозвитку господарюючих суб'єктів, оптимально розподіляти регіональні ресурси, завдяки чому підвищуються власні конкурентні позиції. В. Гусев розглядає регіональну інноваційну політику, як частину національної інноваційної стратегії в регіональному вимірі, націлену на пролонгацію центральними та регіональними органами державної влади, а також іншими регіонально-державними структурами, завдяки скоординованим заходам щодо інноваційності залучення науково-технологічного потенціалу, а також впровадження комплексу заходів організаційного, науково-технічного характеру [3].

Об'єктами регіональної інноваційної політики виступають:

- інноваційний потенціал регіону та стратегія його посилення;
- комплексність діючих регіональних проектів (програми, об'єкти прав інтелектуальної власності, фінансовані туристичні проекти), які стимулюють регіональний розвиток;
- ресурсне забезпечення інноваційних процесів науково-технологічних, виробничих та споживчих сфер.

Суб'єктними одиницями регіональної інноваційної політики виступають центральні та регіональні владні органи, державні органи та регіональні осередки, які акумулюють інноваційні процеси, їх координацію та підтримку їх розвитку за визначеними пріоритетами.

Основні цілі регіональної інноваційної політики охоплюють наступні аспекти:

- економічний ріст привабливості регіональних туристичних ринків завдяки поширенню пропорційності інноваційної політики на міжгалузевому рівні;
- балансування стратегічних дій і заходів регіональної галузевої політики та державних цілей досягнення;
- посилення конкурентних позицій інших галузей та сфер відсталих регіонів;
- раціональне використання територіальних і природно-рекреаційних особливостей регіону для вдосконалення туристичної інфраструктури;
- інтеграція зусиль співпраці на міжрегіональному рівні та на зовнішніх ринках [14].

Науковці Л. Мартюшева і В. Калиненко зазначають, що структуроутворюючою рисою та ознакою готовності до інноваційної діяльності є наявний інноваційний потенціал, під яким вони пропонують розуміти: «сукупність організованих в різних соціально-економічних формах ресурсів, що спроможні при певних діючих внутрішніх та зовнішніх чинниках інноваційного середовища бути спрямованими на реалізацію інноваційної діяльності з метою задоволення потреб суспільства» [6].

Інноваційний потенціал розвитку регіональних туристичних ринків передбачає використання та належне застосування низки ресурсів, необхідних для цього. Передусім це трудові, інформаційні, матеріально-технологічні, фінансово-кредитні, збутові та виробничі, що зображені в алгоритмі ресурсного потенціалу регіонального туристичного ринку.

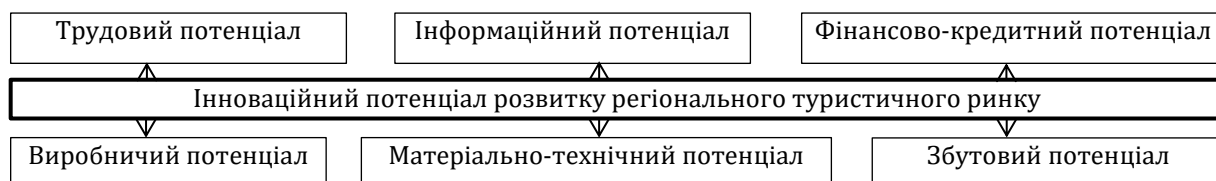

Рис. 1. Алгоритм інноваційного потенціалу регіонального туристичного ринку

Професійний кадровий потенціал спроможний функціонувати креативно, активно реалізовувати інноваційні ідеї та збільшувати ефективність регіональних туристичних ринків. Виходячи з цього, гнучка, дієздатна та виважена кадрова політика є необхідною складовою інноваційної політики регіону. Окрім того, високопрофесійний трудовий потенціал матиме змогу запроваджувати виробничі та науково-дослідні результати в практичну, інноваційну стратегію розвитку туристичного ринку.

На переконання дослідниці О. Панухник, «трудові ресурси регіональних туристичних ринків отримують перспективнішого виду в разі залучення молодих верств населення. Це пояснюється тим, що молодь володіє більшими перевагами в частині передачі нагромадженого українським народом історичного досвіду, культурної спадщини, звичок, формування цілісних підприємницьких світоглядних цілей та морального оздоровлення» [15].

Отже, в регіонах дедалі більше зростає необхідність запровадження такого різновиду туризму як «соціальний туризм» з огляду на цілковиту комерціалізацію туристичної галузі. Розвиток «соціального туризму» передбачає широке застосування соціальної функції держави. В цьому сенсі мається на увазі соціалізація як симбіоз методів, заходів, інструментів державної та регіональної політики щодо стимулювання споживання туристичного продукту дітьми, сиротами, учнями, студентами, пенсіонерами, інвалідами та малозабезпеченими [1].

Наступною складовою інвестиційного потенціалу регіональних туристичних ринків є інформаційний потенціал та сучасне застосування технології інформації. Від наповненості та сфери поширення даного складника залежить величина туристичного попиту, а зрештою і джерела наповнення туристичної діяльності. Інформаційний потенціал виступає передумовою прийняття суб'єктами регулювання регіональних туристичних ринків управлінських рішень інноваційного характеру, що становлять інформаційний потенціал розвитку.

Фінансово-кредитну складову інформаційного потенціалу слід розглядати в сукупності фінансових та кредитних складників регіонального туристичного ринку, що є важливою частиною формування туристичного підприємництва.

Виробничий інноваційний потенціал обумовлює наявність основного (матеріально-технологічного) потенціалу, елементи якого, в свою чергу, є чинниками формування господарської діяльності екологічних суб'єктів, підвищуючи ефективність регіональних туристичних ринків.

Отже, матеріально-технологічний потенціал – це шлях до реалізації у виробничому процесі основних технологічно-адаптованих рішень на інноваційних засадах [4].

Інноваційна складова, яка формує його потенціал, має чи не найважливіше значення для туристичної діяльності, не дивлячись на відсутність виробничого характеру. Загалом, під збутовим потенціалом регіональних туристичних ринків слід розуміти адміністративну готовність самого регіону, навички та вміння збутової політики виконувати свої функції з метою надання якісних туристичних послуг [14].

В обранні відповідної стратегії розвитку регіональних туристичних ринків, здійсненні маркетингового аналізу ринку необхідно врахувати світові тенденції інноваційних циклів, а також базові інноваційні оновлення технологічного, виробничого сектору, що відбулися в Японії та країнах Заходу та вплинули на інші країни. Відлік туристичної індустрії та її бурхливий розвиток було розпочато третьою хвилею базових інновацій 80-90-тих років ХХ століття, що пов'язано безпосередньо із п'ятим постіндустріальним способом виробництва, який започаткував технологічний стрім (комп'ютерні технології, інтернет-зв'язок, мобільні оператори, біотехнологічні рішення, генетично модифіковані продукти, лікарські препарати, туристичні послуги) [7].

Проте, не зважаючи на величезне значення туризму, в процвітанні національної економіки з необхідністю використання інноваційних векторів розвитку є певні

перешкоди, які знижують опір інноваціям на мікроекономічному рівні, та формують так звані «комунікаційні бар'єри» наукової та фахової спільноти [19, 20].

Підприємства туризму зосереджують свою діяльність на інноваціях туристичних послуг, яка є наслідком інноваційних рішень технологічного типу. Інновація туристичних послуг – нові підходи до споживання у сфері надання та споживання туристичних послуг. Загалом розрізняють наступні типи інновацій, які є традиційними для регіональної туристичної сфери: 1) стимулюючі, які покращують або оновлюють окремі частини туристичного продукту, не специфікуючи його сутності; 2) динамічні, які характеризуються швидким переходом на оновлений високий рівень технологічної розробки і виробництва.

Інноваційні ознаки туристичного продукту мають більшу вагу та цінність для споживачів, наповнюючи їх споживчим змістом, що є передумовою додаткового джерела доходу, який популяризує новий продукт на ринку.

Позитивний ефект від інновацій в туризмі полягає в наступному:

- 1) координація зусиль науковців та адміністрації туристичних підприємств під час розроблення та обрання інноваційної цілі;
- 2) ефективна політика підвищення кадрового потенціалу;
- 3) здатність практичного запровадження інновацій.

Також важливим елементом в процесі планування має бути стратегічна послідовність дій, яка має охоплювати: конкретизацію цілей досліджень; консолідацію підходів туристичних суб'єктів в довгострокових стратегіях безпечного та перспективного розвитку; впровадження оцінки науково-дослідних проектів, виходячи з потенціалу виробничих можливостей підприємств; організацію наукових досліджень та виробничої діяльності задля забезпечення трансферу технологій з теорії в практичне русло.

Довгострокові цілі державної інноваційної діяльності та відповідні регіональні програми повинні включати модернізацію технологічної бази для забезпечення туризму регіону, реалізація якого дозволить: здійснити будівництво та модернізацію мережі готельно-ресторанних комплексів; розробляти транспортно-туристичні маршрути; будувати річковий туристичний флот; інформаційно забезпечувати та транспортно обслуговувати сучасні перспективні маршрути; колінкувати дорожню інфраструктуру; підсилювати рівень безпеки іноземних туристів; створити схематичне наповнення кварталів та інтернет-сайтів, заповідників, культурних та музейних пам'яток, природних ландшафтів та заповідників.

Окремим стратегічним напрямом інноваційної діяльності є відтворення та функціонування туристично-рекреаційних комплексів регіону. По своїй суті, туристично-рекреаційний комплекс регіону охоплює систему туристично-рекреаційних елементів, інфраструктурного забезпечення та дотичних галузей, які характеризуються тісними виробничими та економічними зв'язками, спільно використовуючи ресурси задля задоволення різносторонніх лікувальних, ознайомчих, культурних та інших потреб туристів. Відносно новими на підприємствах регіонального туризму є процеси інноваційно-маркетингових операцій та інноваційний менеджмент. Основна ціль першого – отримати вищі комерційні результати, більший прибуток та оволодіти потужнішим сегментом ринку [17].

Інноваційний менеджмент водночас зорієнтований, в основному, на втриманні потенційних туристів, стратегічний тип довгострокового управління та контролю [18].

До завдань зазначених інноваційних процесів слід віднести: сегментацію частки ринку з відносно високим платоспроможним попитом та сферою обслуговування; аналіз ринкової кон'юнктури визначених сегментів задля аналізу інформації та отриманих результатів щодо потенційних та поточних потреб туристів; пропонування необхідних послуг туристам; здійснення опитування клієнтів на постійній основі з питання

задоволення ними спожитих послуг та висловлювання пропозицій з удосконалення останніх.

Серед раніше розглянутого алгоритму інноваційного потенціалу, особливе значення має матеріально-технологічний. Саме він, за переконанням вчених та дослідників, суттєво впливає на регіональні туристичні ринки та проявляється в: результативності нових технологічних нововведень та ефективності реалізації туристичного продукту; зміні типу управління за умов динамічності технологічних результатів; новому стратегічному баченні бізнесу нової технологічної моделі; досвіді та практиці функціонування світових туристичних ринків; труднощах та перевагах в управлінні програмами та проектами.

Наголошуючи на важливості викладеного вище матеріалу, варто розглянути регіональний розвиток, запроваджуючи інноваційно-інвестиційні моделі загалом, які базуються на забезпеченні росту наукового, технологічного та людського потенціалу, підвищенні конкурентоспроможності регіону на внутрішніх і зовнішніх ринках. Важливим інструментом стимулювання регіонального розвитку виступатимуть угоди. Регіональні угоди з практичної діяльності покликані вирішити проблему бюджетних надходжень шляхом комбінації різноманітних ресурсів регіону: інтелектуальних, фінансових, організаційних, адміністративних. Зазначена угода в межах конкретного регіону забезпечує йому урахування інтересів та стратегічних цілей регіональною владою та навпаки. Регіональна угода є своєрідним договором між органами місцевого самоврядування та органами представництва держави задля досягнення спільної стратегії розвитку територій з подальшим регулюванням викладених в угоді зобов'язань [12, 13].

Світовий досвід переконливо свідчить про позитивну практику угод регіонального розвитку [11].

Основна ціль запровадження контактних відносин держава – регіон передбачає чітко закріпленні пріоритети, реалізувати які мають обидва суб'єкти. Для цього слід виділити ресурси, спрямовані на практичне забезпечення визначених проектів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Україна, формуючи угоди або певні проекти регіонального розвитку, керується Постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р №751, яка передбачає:

- сумісність дій центральних та місцевих органів влади та місцевого самоврядування з метою реалізації довгострокової стратегії регіонального розвитку;
- обумовленість розмірів та термінів фінансування спільних заходів визначеними сторонами відповідно до Державного бюджету та місцевих бюджетів;
- інформаційна узгодженість щодо впровадження сторонами угоди відносно регіонального розвитку;
- посилення відповідальності сторін за належну чи неналежну реалізацію намічених ними заходів;
- ймовірність внесення змін в умови угоди;
- порядок набуття дії та строки тривалості угоди [2].

До того ж, інноваційність заходів з метою регіонального розвитку обумовлює узагальнені для різних сфер енерго- та ресурсозберігаючі технології як вагомий елемент конкурентоспроможності регіону. Активізація інформаційних, управлінських, комунікаційних, технологічних рішень сприятимуть зрештою підвищенню інвестиційних можливостей регіону [10].

Список літератури

1. Алексеева Ю.В. Державне регулювання туристичної галузі України в контексті досвіду Франції. URL: www.ivbis-nbuv.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?2.

2. Горецький А.І. Механізми інноваційного розвитку рекреаційної сфери Карпатського регіону. *Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 1(44). С. 1-5.
3. Гусев В.Г. Державна інноваційна політика, як засіб розвитку національної економіки: навч. посібник. К.: Вид-во НАДУ, 2007. 60 с.
4. Дзюбіна А.В. Розкриття змісту поняття «інноваційний потенціал» та визначення його складових. URL : <http://vlp.com.ua/files//2.34.pdf>.
5. Лагодієнко В.В., Андрусів У.Я. Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності: шляхи мінімізації. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 2. С. 81-89.
6. Мартюшева Л. Інноваційний потенціал підприємства, як об'єкт економічного дослідження. *Фінанси України*. 2002. №10. С. 61-66.
7. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Лагодієнко Н.В. Вплив сукупних витрат на обсяги національного виробництва. *Економічний часопис – XXI*. 2018. №172(7-8). С. 44-50.
8. Наторняк Г., Головка С. Інновації, як пріоритетні напрями розвитку туристичної сфери в Україні. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2008. № 1(1). С. 121-128.
9. Орлов Б.В. Правові проблеми визначення понять курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних територій. *Підприємництво, господарство і право*. 2000. №5. С. 48-50.
10. Охріменко А.Г. Особливості функціонування рекреаційного комплексу в умовах сталого розвитку. *Регіональна економіка*. 2006. №2. С. 224-228.
11. Павлов К.В. Кластеризація як засіб активізації впливу будівництва на розвиток ринку нерухомості. Кластеризація - вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України: матеріали ІХ Пленуму Співки економістів України та Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В.В. Оскольського; упоряд. Ярош М. Ф. Співка економістів України. Київ, 2014. С. 245-252.
12. Павлов К.В., Павлова О.М. Інноваційно-інвестиційний потенціал транспортної галузі України. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. №1. С. 17-24.
13. Павлова О.М., Павлов К.В., Блянюк М.О., Євпак Ю.С. Соціальні та креативні індустрії в розвитку концепції розумних міст. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк. Вежа-Друк. 2019. №4(20). С. 7-14.
14. Панухник О. Інноваційний потенціал регіонального розвитку туризму та рекреацій із залученням молодіжного туризму: передумови формування та векторність управління. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2 (49). С. 5-12.
15. Поважний С.В. Менеджмент в сфері послуг. Донецьк: ВНК, 2004. 824 с.
16. Стрішенець О. М., Зайчук К. А., Пріоритетні напрямки функціонування туристичних кластерів у Волинській області. *Актуальні проблеми прикладної економіки: кол. монографія / за заг. ред. О. М. Стрішенець*. Луцьк: Вежа-Друк, 2017, с. 129-138.
17. Стрішенець О.М. Маркетингове дослідження фінансово-економічних результатів та стратегічних позицій виробників кавової продукції в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том. 3. №3. С. 219-227.
18. Стрішенець О.М., Ляшенко О.М. Теоретичні аспекти туристичних кластерів, як детермінант соціально-економічного розвитку регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк: Вежа-Друк. 2017. №4(12). С. 7-13.
19. Mudrak R., Nyzhnyk I., Lagodiienko V., Lagodiienko N. Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. *TEM Journal*. Volume 8. Issue 4. pp. 1159-1168.

References

1. Aleksieieva, Yu.V. Derzhavne rehuliuвання turystychnoi haluzi Ukrainy v konteksti dosvidu Frantsii. Available at: www.ivbis-nbu.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?2.

2. Horetskyi, A.I. (2014). «Mechanisms of innovative development of the recreational sphere of the Carpathian region». *Derzhavne rehuliuвання protsesiv ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. No. 1 (44), pp. 1-5.
3. Husiev, V.H. (2007). *Derzhavna innovatsiina polityka, yak zasib rozvytku natsionalnoi ekonomiky: navch. posibnyk*. [State innovation policy as a means of developing the national economy: textbook]. NAPA Publishing House. Kyiv. Ukraine.
4. Dziubina, A.V. *Rozkryttia zmistu poniattia «innovatsiinyi potentsial» ta vyznachennia yoho skladovykh*. [Disclosure of the content of the concept of "innovation potential" and definition of its components]. Available at: <http://vlp.com.ua/files//2.34.pdf>
5. Lahodiienko, V.V., Andrusiv, U.Ia. (2018). «Regional economic policy in the conditions of disproportion: ways of minimization». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Vol. 3. № 2, pp. 81–89.
6. Martiusheva, L. (2002). «Innovative potential of the enterprise as an object of economic research». *Finance of Ukraine*. No.10, pp. 61-66.
7. Mudrak, R.P., Lahodiienko, V.V., Lahodiienko, N.V. (2018). «The impact of total costs on the volume of national production». *Economic Journal - XXI*. No. 172 (7-8), pp. 44-50.
8. Natorniak, H., Holovko, S. (2008). «Innovations as priority areas of tourism development in Ukraine». *Sotsial'no-ekonomichni problemy ta derzhava*. № 1 (1), pp. 121-128.
9. Orlov, B.V. (2000). «Legal problems of defining the concepts of resort, health and recreational areas». *Entrepreneurship, economy and law*. No. 5, pp. 48-50.
10. Okhrimenko, A.H. (2006). «Features of functioning of a recreational complex in the conditions of sustainable development». *Rehionalna ekonomika*. No.2, pp. 224-228.
11. Pavlov, K.V. (2014). «Clustering as a means of enhancing the impact of construction on the development of the real estate market». *Klasteryzatsiia - vahomyj faktor pidvyschennia konkurento-spromozhnosti ekonomiky Ukrainy*. [Clustering is an important factor in increasing the competitiveness of Ukraine's economy]. *Proceeding of materials of the IX Plenum of the Union of Economists of Ukraine and the International. scientific-practical conf.* In Oskolsky V.V. (ed.); order. Yarosh M.F. Union of Economists of Ukraine. Kyiv. pp. 245-252.
12. Pavlov, K.V., Pavlova, O.M. (2020). «Innovation and investment potential of the transport industry of Ukraine». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Vol. 5. No.1, pp. 17-24.
13. Pavlova, O.M., Pavlov, K.V., Bleianiuk, M.O., Yevpak, Yu.S. «Social and creative industries in the development of the concept of smart cities». *Economic Journal of the Lesia Ukrainka East European National University*. 2019. No.4 (20), pp.7-14.
14. Panukhnyk, O. (2015). «Innovative potential of regional development of tourism and recreation with the involvement of youth tourism: prerequisites for the formation and vector management». *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*. № 2 (49), pp. 5-12.
15. Povazhnyi, S.V. (2004). *Menedzhment v sferi posluh*. [Management in the field of services]. VNK. Donetsk. Ukraine.
16. Strishenets O. M., Zaichuk K. A, (2017). «Priority areas of functioning of tourist clusters in the Volyn region». *Actual problems of applied economics: col. monograph*. In Strishenets O. M. (ed.), pp. 129-138.
17. Strishenets, O.M. (2018). «Marketing research of financial and economic results and strategic positions of coffee producers in Ukraine». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Vol. 3. No.3, pp. 219-227.
18. Strishenets, O.M., Liashenko, O.M. (2017). «Theoretical aspects of tourism clusters as a determinant of socio-economic development of the region». *Economic Journal of the Eastern European National University*. Lesya Ukrainka. No.4 (12), pp. 7-13.
19. Mudrak, R., Nyzhnyk, I., Lagodiienko, V., Lagodiienko, N. (2019) Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. *TEM Journal*. Volume 8, Issue 4, Pages 1159-1168. DOI: 10.18421/TEM84-08.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2020 р.